

Ευτύχης Μπιτσάκης Ολυμπιακοί Αγώνες: Η ιδεολογική λειτουργία της επιχείρησης

Ήταν από την αρχή γνωστό ότι η Ολυμπιάδα θα είχε καταστροφικές συνέπειες για την ελληνική οικονομία. Είχαν επίσης έγκαιρα επισημανθεί οι οικολογικές επιπτώσεις, και ειδικά στην περιοχή του Λεκανοπεδίου. Γιατί λοιπόν η προηγούμενη κυβέρνηση αγωνίστηκε για το «προνόμιο» και γιατί θριαμβολογούσε για τη «νίκη»; Τα κύρια επιχειρήματα των δύο κυβερνήσεων και των ιδεολογικών μηχανισμών ήταν: 1) θα ενισχυθεί το διεθνές κύρος της χώρας, 2) θα γίνουν έργα τα οποία θα βελτιώσουν τη ζωή, κυρίως στην Αθήνα, 3) θα ενισχυθεί η «εθνική ομοψυχία». Το πρώτο επιχειρήμα είναι φαιδρό. Ως προς τα έργα, με ασύγκριτα μικρότερο κόστος και θυσίες θα μπορούσαν να γίνουν πραγματι αναγκαία έργα στο Λεκανοπέδιο και αλλού. Το τρίτο επιχειρήμα σε συνδυασμό με το πρώτο: οι φιλοδοξίες του ελληνικού όψιμου καπιταλισμού εκτείνονται πέρα από τα κρατικά σύνορα. Η Ολυμπιάδα θα έδινε κάποια ιδεολογική λάμψη στις αρπακτικές διαθέσεις του ελληνικού κεφαλαίου και ταυτόχρονα θα συνέβαλε στην ενσωμάτωση των λαϊκών μαζών.

Στο σημερινό κείμενο θα επιχειρήσω να αναδείξω τους ιδεολογικούς στόχους της «ηγέτιδας τάξης» και τη συνεισφορά της Ολυμπιάδας στην ιδεολογική αλλοτρίωση των λαϊκών στρωμάτων.

Ο καπιταλισμός δεν δημιούργησε μόνο τη νεότερη επιστήμη και τεχνολογία και δεν καθιέρωσε μόνο την κοινοβουλευτική δημοκρατία. Η ανταγωνιστική, γενικευμένη εμπορευματική παραγωγή ενέτεινε την αποξένωση των ανθρώπων από το προϊόν της εργασίας τους, διέλυσε τις προσωπικές σχέσεις και δημιούργησε νέες μορφές βραβρότητας. Το κίνημα του ρομαντισμού ήταν μια αντίδραση στην καπιταλιστική πραγματικότητα. Ο Βέμπερ μιλούσε για «απομάγευση του κόσμου», και πριν απ' αυτόν οι Μαρξ και Ένγκελς θα έγραφαν στο *Κομμουνιστικό Μανιφέστο*: «Παντού όπου η αστική τάξη ήρθε στην εξουσία κατέστρεψε όλες τις φεουδαρχικές, πατριαρχικές και ιδυλλιακές σχέσεις. Έσπασε χωρίς οίκτο όλους τους πολυποίκιλους φεουδαρχικούς δεσμούς που συνέδεαν τον άνθρωπο με τους φυσικούς ανώτερους του και δεν άφησε κανέναν άλλο δεσμό ανάμεσα σε άνθρωπο και άνθρωπο εκτός από το γυμνό συμφέρον, από την αναίσητη "πληρωμή τοις μετρητοίς". Έπνιξε στα παγωμένα νερά του εγωιστικού υπολογισμού τα ιερά ριγη του ευλαβικού ρεμβασμού, του ιπποτικού ενθουσιασμού, της μικροαστικής μελαγχολίας. Μετέτρεψε την προσωπική αξιοπρέπεια σε ανταλλακτική αξία και στη θέση των απειράριθμων γραπτών και των έντιμα αποκτημένων ελευθεριών έβαλε τη μοναδική ασυ-

νειδίτη ελευθερία του εμπορίου. Με μια λέξη, στη θέση της σκεπασμένης με θρησκευτικές και πολιτικές αυταπάτες εκμετάλλευσης έβαλε την ανοιχτή, ξεδιάντροπη, άμεση, σκληρή εκμετάλλευση. Η αστική τάξη αφαίρεσε το φωτοστέφανο απ' όλα τα ως τότε αξιοσέβαστα επαγγέλματα, τα οποία αντιμετωπιζόνταν με θρησκευτική ευλάβεια. Τον γιατρό, τον νομικό, τον παπά, τον άνθρωπο της επιστήμης, τους μετέτρεψε σε μισθωτούς εργάτες της» (*Κομμ. Μανιφ.*, Ηριδαίνος, χ.χ., σ. 42).

Ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής τείνει να μετατρέψει τον πλανήτη σε ομοιογενή ολότητα. Αλλά αυτή η ψευδο-ολότητα διαπερνάται από όλο και οξύτερες αντινομίες: εκμετάλλευση, ανεργία, εξάντληση των φυσικών αποθεμάτων, νέοι εθνικισμοί, γενίκευση του «πόλεμος όλων εναντίον όλων». Οι πόλεμοι της Νέας Τάξης είναι το αποκορύφωμα του βάρβαρου αδιεξόδου του σημερινού καπιταλισμού. Αλλά οι λαοί πρέπει να αποδεχτούν τη «μοίρα τους». Η ιδεολογία, νοούμενη ως πλαστή συνείδηση, γίνεται «υλική δύναμη όταν εισχωρήσει στις μάζες» (Μαρξ). Όλοι οι ιδεολογικοί μηχανισμοί –κρατικοί και ιδιωτικοί– συμβάλλουν στη δημιουργία μιας αντεστραμμένης εικόνας του κόσμου και –κατά συνέπεια– στην ενσωμάτωση των μαζών.

Πράγματι, πώς κατανοείται από τον «κοινό νου» η σημερινή κοινωνική πραγματικότητα; Η ιδιωτική κατοχή των μέσων παραγωγής και ο συνακόλουθος αλλοτριωτικός καταμερισμός εργασίας αποτελούν το θεμέλιο της αποξένωσης του άμεσου παραγωγού από τα μέσα παραγωγής και από το προϊόν της εργασίας τους. Στην «υλική» αυτή αποξένωση αντιστοιχεί ένα σύνολο «αλλοτριώσεων»: η αδυναμία ελέγχου των κοινωνικών διαδικασιών, η αλλοτριώση της εργασιακής δύναμης, η αντεστραμμένη,

ψευδής συνείδηση της πραγματικότητας. Η κυρίαρχη τάξη καλλιεργεί, διαδίδει και επιβάλλει αυτή την πλαστή εικόνα του κόσμου, στην προσπάθειά της να χειραγωγήσει τις μάζες, να τις ενσωματώσει, να τις μετατρέψει σε πειθήνιους υπηρέτες της. Ο εμπορευματοποιημένος αθλητισμός, ο πρωταθλητισμός, το εμπορευματοποιημένο ποδόσφαιρο είναι μηχανισμοί ιδεολογικής αλλοτρίωσης και ενσωμάτωσης. Οι «Ολυμπιάδες» και ο ρόλος της ΔΟΕ μπορούν να κατανοηθούν σ' αυτό το γενικότερο πλαίσιο.

Οι «Ολυμπιάδες» είναι τεράστιες εμπορικές και ιδεολογικές επιχειρήσεις που εξωραϊζονται με τη δήθεν λάμψη του «αρχαίου πνεύματος» και που αποπροσανατολίζουν δισεκατομμύρια ανθρώπους από τα πραγματικά προβλήματα, προσφέροντάς τους ένα κάλπικο, ακίνδυνο και υπνωτικό «ιδανικό». Η ΔΟΕ από την πλευρά της είναι μια τεράστια καπιταλιστική επιχείρηση. Στην περίοδο 1997-2000, για παράδειγμα, οι εισπράξεις της ανήλθαν στο ύψος των 3,6 δις δολαρίων (βλ. Αλέξ. Χρύσης, *Ουτοπία*, 59, 2004). Εθνικοί εγωισμοί, συμφέροντα πολυεθνικών, φιλοδοξίες και συμφέροντα ομάδων και σωματείων συμπλέκονται σε έναν σκληρό ανταγωνισμό που επικαλύπτεται ιδεολογικά από τη δήθεν άμιλλα, την αλληλογνωριμία, κλπ. Η ντόπα αποτελεί την αθλιότερη εκδήλωση του ψεύδους που διαπερνά την επιχείρηση «Ολυμπιακοί Αγώνες».

Η ελληνική Ολυμπιάδα δεν αποτελεί εξαίρεση.

Η Ελλάδα μαζί με την Πορτογαλία είναι οι φτωχότερες χώρες της ΕΕ. Με 20% του πληθυσμού κάτω από το όριο της φτώχειας, με ανεργία 12%, με δημόσιο χρέος 112% του ΑΕΠ, με τελευταία θέση στην ΕΕ στους τομείς της παιδείας, της υγείας, κλπ., παρά ταύτα η ελληνική κυβέρνηση σπατάλησε το κολοσσιαίο ποσό των 3,5 τρις (δρχ.),

ή και περισσότερο, για ποιο λόγο; Για μια εμποροπανήγυρη χωρίς νόημα. (Αλήθεια, ας απομυθοποιήσουμε τα αθλήματα και ας διερωτηθούμε: τι νόημα έχει αν κάποιος πήδηξε πέντε πόντους ψηλότερα, αν σήκωσε ένα κιλό βάρος περισσότερο, αν τερμάτισε με διαφορά ενός δευτερολέπτου;)

Γιατί λοιπόν αυτή η υποθήκευση της οικονομίας και η περαιτέρω οικολογική καταστροφή του Λεκανοπεδίου και της Αττικής; Η μεγαλοαστική τάξη μας, ο ελληνικός καπιταλισμός συνολικά έχει ευρύτερες φιλοδοξίες: αποβλέπει στην ολοένα μεγαλύτερη διείσδυση στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο. Η Ολυμπιάδα ήταν, συν τους άλλους, μια επιχείρηση τεράστιας ανακατανομής του κοινωνικού πλούτου υπέρ των ισχυρότερων ομίλων του ελληνικού κεφαλαίου. Ταυτόχρονα ήταν μια επίδειξη δύναμης, οργανωτικών και τεχνολογικών δυνατοτήτων. Η «δόξα» της Ολυμπιάδας, η ενίσχυση του εγχώριου κεφαλαίου και οι νέες σχέσεις διαπλοκής με τις ξένες διεθνικές επιχειρήσεις είναι η μία όψη των «κερδών» της επιχείρησης. Η άλλη είναι η ιδεολογική. Είναι γνωστό ότι η αντίθεση φτώχειας-πλούτου εντείνεται από χρόνο σε χρόνο στη χώρα μας. Η ερήμωση της υπαίθρου και η συζυγής ένταση της ανεργίας και του παρασιτικού χαρακτήρα της οικονομίας έχουν δημιουργήσει μια κατάσταση συνολικής κοινωνικής κρίσης. Ανταγωνισμός και «αρπαχτή» στον τομέα της οικονομίας. Εξάρθρωση των κοινωνικών και των προσωπικών σχέσεων. Μοναξιά. Αποξένωση και κυριαρχία αλλοτριωμένων και αλλοτριωτικών μορφών υποκοιλούρας. Αλλά ο άνθρωπος είναι γενετικά κοινωνικό ον. Αντιδρά λοιπόν στη διαδικασία της βαθμιαίας εκκένωσης της ιστορικά καθορισμένης ουσίας του, και αναζητεί κάποιο νόημα, κάποια ελπίδα σ' αυτό τον κόσμο του ανελέητου αγώνα και

της μοναξιάς. Η επιστροφή στις θρησκευτικές αντιλήψεις, η έξαρση του μυστικισμού και του ανορθολογισμού είναι αντιδράσεις σε μια πραγματικότητα χωρίς νόημα. Η τηλεόραση από την πλευρά της συμβάλλει στον εκχυδαϊσμό της κοινωνικής ζωής, ενώ το ποδόσφαιρο δημιουργεί την αυταπάτη συμμετοχής σε ανταγωνιστικές ομάδες που εκτρέφουν τα γνωστά φαινόμενα μαζικής ανοησίας και βαρβαρότητας. Ο «ποδοσφαιρόφιλος» φαντάζεται τον εαυτό του ήρωα, ίσως και επαναστάτη. Στην πραγματικότητα είναι ένα ακίνδυνο ον, σε τελευταία ανάλυση υπηρετικό του «συστήματος». Εκατομμύρια Έλληνες, μας λένε, πανηγύρισαν για τη νίκη της Εθνικής. Επίσης η Ολυμπιάδα ήταν γι' αυτούς ένα μεγάλο πανηγύρι. Αυτό ακριβώς φανερώνει τον αποπροσανατολισμό της ελληνικής κοινωνίας. Το «ντοπάρισμά» της με υποκατάστατα νοήματος. Φυσικά ούτε «νέο έθνος» γεννήθηκε ούτε ενισχύθηκε η διεθνής θέση της χώρας. Ως προς την καθημερινή ζωή, αυτή θα γίνει ακόμα πιο φτωχή, υλικά και πολιτισμικά.

Το ποδόσφαιρο, θα έλεγε ίσως ο Μαρξ, είναι «η μη ψυχή ενός κόσμου χωρίς ψυχή». Το ξέσπασμα της ανοησίας, του εθνικισμού και του ρατσισμού που συνόδευσε την πρόσφατη νίκη της Εθνικής αποτελεί τη θλιβερή επαλήθευση των προηγούμενων ισχυρισμών. Και η Ολυμπιάδα; Από τη μια ο «συλλογικός καπιταλισμός», η ΔΟΕ. Ταυτόχρονα οι πολυεθνικές. Η κρατική και ιδιωτική προπαγάνδα και η γελοιοποίηση με τα φαινόμενα της ντόπας. Αλλά μαζί με αυτά η προγονολατρία (έχουμε τα γονίδια των προγόνων μας), ο ανόητος εθνικισμός (είμαστε γεννημένοι να είμαστε πρώτοι), η ανάμειξη του Θεού (αν πιστεύεις στον Θεό, κλπ.), η έκρηξη του ρατσισμού, που αποκορυφώθηκε με ξυλοδαρμούς και με τη δολοφονία ενός Αλβανού.

Οι Ρωμαίοι πρόσφεραν στα εξαθλιωμένα πλήθη άρτο και θεάματα. Η «ηγέτιδα τάξη» μας οργάνωσε μια εμπορική και ιδεολογική επιχείρηση με θέαμα αλλά χωρίς άρ-

το. Και το θέαμα θα το πληρώνουμε επί 35 χρόνια, σύμφωνα με τον αρμόδιο υπουργό, τον κύριο Αλογοσκούφη.